

Kitap Tanıtımı / Book Review

Rümeysa Eldoğan*

Ahmet Çiğdem

D'nin Halleri: Din, Darbe, Demokrasi İletişim
Yayınevi, İstanbul, 2009

Toplumu toplumsalın bir alt kategorisi olarak gören ve bu toplumsallığın tarihin akışkan ve dinamik havzasında yoğrulmuş, değişken ve “kendine has” bir yapıya sahip olduğunu düşünen** Ahmet Çiğdem, “D'nin Halleri: Din, Darbe, Demokrasi” adlı kitabında bu argümanına paralel olacak şekilde Türk siyasetinin sosyolojik analizini sunmaktadır. Çiğdem, tarihsel perspektif ile harici ve dâhili etkenler çerçevesinde Türkiye toplumunun yorumlanabileceğini ve ancak bu yorumdan hareketle siyaset üzerine analizler yapılarak çıkarsamalarda bulunulabileceğini ileri sürer. Bu bağlamda kitabın isminden hareket ederek ana temayı kavramaya çalışırsak şu analizi yapabiliriz: Yazar Türkiye’de **demokrasinin** yerleşememesinde en büyük sebep olarak **darbeler** ile kurumsallaşan vesayet rejimini görür; bu rejimi doğuran ve yerleşik kılan en önemli sebep ise siyasilerin, elit-aydın kesimin Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren mühendislik edası ile kendilerini toplumsaldan beri tutmalarındır ki Çiğdem’e göre Türkiye’de bu toplumsallığın en baskın karakteri **dindir**.

Çiğdem’in üç bölümde ele aldığı kitabın “Yakın Şimdiki Zaman” başlığını taşıyan birinci bölümünde Türkiye’nin tarihsel ve toplumsal verileri sunulmakta; “Durumlar ve Tespitler” başlıklı ikinci bölümde ise birinci bölümün çıktısı niteliğini taşıyan analizlere yer verilmektedir. Son olarak “Hatırlama Notları” başlığı altında yazar kişisel notlara yer vermiştir.

Yazar birinci bölümde 20 yılın hikâyesini ele alır ve 1980-2000 yılları arasında Türkiye’nin siyasal ve toplumsal kodlarının 24 Ocak kararları ve 12 Eylül darbesi ile belirlendiği tespitinde bulunur.(19) 12 Eylül ve 24 Ocak’ın toplumun ve de siyasetin dönüşümünde birbirini besleyen iki önemli olay olduğuna dikkat çeken Çiğdem, 24 Ocak ile gelişen kapitalist sistemin 12 Eylül depolitizasyonunun “fonu” olduğunu ileri sürer. Çünkü toplumun basiretinde etki alanını arttıran kapitalist sistemin en önemli sonucu piyasanın siyasete sirayeti olurken, bu durumun toplumda meydana getirdiği en önemli dönüşüm de siyasi bilincin marketin gölgesi altında solması olmuştur.

Günümüz Türkiye’sinde toplumsal/siyasi olay ve olguların nüvelerinin taşıyıcısı olmaları bakımından 1980-2000 yılları arasında gerçekleşen bir

* Arş Gör, Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

** Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Çiğdem, **Toplum: Kavram ve Gerçeklik**, 1.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınevi, 2006.

diğer önemli olay, yazarın “istenmeyen” (‘irtica’ yaftası ile ‘din’) tanımı üzerinden vesayet rejiminin tescili olarak değerlendirdiği 28 Şubat’tır. Çiğdem 28 Şubat’ın dönüştürücü etkisini bu tarihten sonra yaşanan 1999 Depremi, Hizbullah örgütü ve 11 Eylül saldırısı olayları ile beraber, Küreselleşmiş bir dünyada Kapitalist ekonomi ile depolitize edilmiş bir toplum merceğinden ele alarak değerlendirir. Bu bağlamda yazara göre 28 Şubat’ın “tescilli” vesayet rejimi ile toplumsal ve siyasal göçük altında kalmış olan halk, deprem koşulları ve bu koşullarda devletin uyguladığı ekonomik politikalar karşısında gelecek kaygısı ve iktisadi dürtüler ile bu kez sesini yükseltmeye başlamıştır. Devlete karşı büyüyen güvensizlik de özellikle alt ve orta sınıfın bu tarihten sonra daha reaksiyoner ve kapitalist sisteme entegre olacak şekilde devletten (görece) bağımsız bir dönüşüm sürecine girmesine sebep olmuştur. Yazara göre 28 Şubat sürecinin toplumsallaşması adına, 11 Eylül saldırısı ve Hizbullah örgütünün faaliyetlerinin etki alanını da özellikle 28 Şubat’ın “itilmiş” olan İslami kesim oluşturmuştur. Bu süreç ve sonrasında toplumsal ve siyasal alanda “yontulmuş” İslami kimliği ile “ılımlı” Müslümanların sahneye çıkışı söz konusudur ve ileriki yıllarda görüleceği üzere İslami kesimdeki bu “ılımlı” havanın finansmanını da kapitalist sistemle entegrasyon oluşturacaktır.

Yazar birinci bölümde tarihsel zeminde Türkiye’nin toplumsal, siyasal altyapısını ortaya koymuş; ikinci bölümde ise AKP hükümeti ile başlayan sürecin toplumsallığı ve siyasallığını bu zemin üzerine inşa etmiştir. Bu bağlamda yazar, AKP hükümeti döneminde toplum ve siyasetin tarihsel çıktısını din, darbe, demokrasi kavramlarının Türkiye’deki bağlamı çerçevesinde açıklamaktadır.

Çiğdem Türk toplumunun ayırt edici özelliğinin Müslümanlıkla ilişkisi bağlamında açıklanabileceğinin ve dini bir köşeye koyarak bu toplumun kodlarının çözülemeyeceğinin altını çizerek bu yönde Türkiye’de özellikle sol siyaset tarafından yıllardır uygulana gelen siyaseti eleştirmiştir. **Darbe** hususunda ise toplumdaki siyasal bastırılmışlığı ön plana çıkaran yazar, bu toplumda darbe korkusunun darbenin kendisinden daha gerçek olduğunu ve daha yoğun hissedildiğini vurgulamıştır. Bu kapsamda Türkiye’de temellenen siyaset sistemini *milliyetçilik, devletçilik, aşkınlık iddiası, temizleme hareketi ve paramiliter örgütlenmeler* ile “toplumsallaşan” bir “vesayet” rejimi olarak tanımlamıştır.(109) Türkiye’de **demokrasinin** önündeki en büyük engel olarak da siyasal ve toplumsal anlamda kurumsallaşan, en önemli özelliği darbelerin besleyerek “verili” bir faşist sistem haline getirdiği ve topluma tepeden inmece yaptırımlar ile toplumsalı karakterize eden başat unsuru, dini, saf dışı bırakan bu “vesayet rejimi” ni görür.

Ahmet Çiğdem’in AKP hükümeti ile ilgili yaptığı en önemli tespit: dinsel bir karaktere sahip ve Türk vesayet sisteminden nasibini almış kişilerin çoğunlukta bulunduğu, Kapitalist ekonomiye karşı “ılımlı” Müslüman tavrı ile demokrasinin anahtarını AB sürecinde gören ve kimliğini “muhafazakar-demokrat” kavramları ile tanımlayarak bu iki kavramın işlevselliğinden oportünist bir şekilde yararlanan; böylelikle de geniş bir halk tabanına sahip olan

bir parti olduğu doğrultusundadır. Bununla birlikte yazar AKP'nin, bu özellikleri ve 27 Nisan'da askeriyenin "hizaya gel" çağrısı karşısında takındığı tavır ile bünyesinde demokrasiyi hayata geçirebilecek bir potansiyele sahip olduğunu düşünür. Fakat ilerleyen kısımlarda AKP hükümetinin demokratik bir rejimi kurumsallaştıracağına yönelik şüphelerine "AKP'nin çıkmazı" adı altında yer veren yazar bu konuda; AKP'nin dindar kimliğine rağmen yolsuzluk iddialarına bulaşması, dinselikten uzak bir İslami burjuvazi sınıfının yaygınlaşması ve AKP'nin AB'yi araçsallaştırarak aslında demokrasiyi araçsallaştırdığı hususlarını dile getirir. Yazarın vurguladığı diğer bir nokta ise: siyasetin kurumsal bir düzeye indirildiği Global Kapitalist sistemde toplumun demokrasiye değil piyasaya oy verdiği; bu bağlamda aslında AKP'nin de, AKP'yi destekleyen tabanın da peşinde olduğu tek şeyin iktisadi çıkarlarını korumak olduğu hususundaki yaygın inançtır. Yazarın bu konuya yaptığı yorum: toplumun dönüşümünde mahalledeki dönüşümün etkisinin öneminin altını çizerek, bugün ekonomik olarak toplumun devlete olan bağımlılığının azaldığı ve fakat toplumun ekonomik anlamdaki bu rahatlamasının sosyal alandaki yansımalarının demokrasiden geçtiğinin farkında olduğu; bu anlamda mahalledeki önü alınmaz bu dönüşümün, hükümeti demokrasiye mecbur bıraktığı doğrultusunda olmuştur.

Ahmet Çiğdem *D'nin Halleri: Din, Darbe, Demokrasi* başlıklı kitabında, olay ve olguların "topluma haslığı"; "bugün"ün, "dün"ün mayasıyla yoğrulduğu ve toplumsal dinamiklerin -din, kültür, ekonomi, siyaset- girift yapısı dolayısıyla birbirinden bağımsız ele alınması koşulunda yapılan analizin temelsiz olacağı hususlarındaki farkındalığını en iyi şekilde yansıtmıştır. Bu çerçevede, ince eleştiriler ve çeşitli kavram haritaları ile kitabın akışını sağlayan yazar, toplumsal kavramsallaştırmalar temelinde siyaset analizi yaparak özgün ve ufuk açıcı bir eser ortaya koymuştur.

Not

- 1 Bakınız <http://cryptome.org/cia-iran-all.htm> ve <http://www.nytimes.com/library/world/mideast/iran-cia-intro.pdf> Erişim tarihi: 01.12.2013